

UDK: 801.1/.4:091(497.15)¹³
DOI: 10.33669/KJ2024-35-01
Rad primljen: 17. 12. 2024.
Rad prihvaćen: 27. 12. 2024.

Izvorni naučni rad

Erma Ramić-Kunić

Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik
erma.ramic.kunic@izj.unsa.ba
<https://orcid.org/0000-0002-0765-4301>

Mehmed Kardaš

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
mehmed.kardas@ff.unsa.ba
<https://orcid.org/0000-0003-0073-2263>

Pantelejmonov apostol: tekstovno-leksička analiza

Sažetak: Pantelejmonov apostol jedan je od četiri sačuvana apostola nastala u krugu Crkve bosanske. Rukopis je pisan krajem 14. ili početkom 15. stoljeća. Prema dosadašnjim istraživanjima znamo da je tekst ispisivalo više ruku te da je prepisan s više predložaka. U ovome se radu analizira tekstovno-leksička razina rukopisa te se tekst poredi s drugim bosanskim apostolima, ali i s apostolima drugih slavenskih redakcija. Na razini međusobnog odnosa tekstova bosanskih apostola utvrđen je visok procent podudaranja njihovih tekstova, dok je udaljavanje rezultat različitih predložaka koji su im u podlozi. Detaljna usporedba pokazuje da je predložak Pantelejmonovog apostola u Djelima apostolskim bliži Mletačkom apostolu nego Hvalovom i Giljferdingovom 14, a u Poslasticama Pantelejmonovom i Mletačkom se približava i Hvalov apostol.

Ključne riječi: Pantelejmonov apostol, Mletački apostol, Hvalov apostol, Giljferdingov apostol 14, tekstovno-leksička razina, bosanska srednjovjekovna pismenost

Uvod

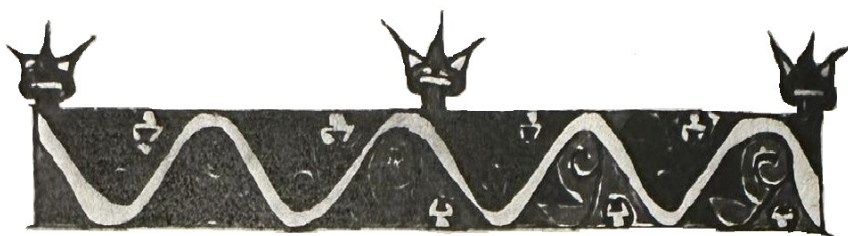
Pantelejmonov apostol (u nastavku teksta: Pant) jedan je od četiri bosanska apostola nastala krajem 14. i početkom 15. st. koji je po svome porijeklu i naravi već odavno pridružen skupini rukopisa Crkve bosanske, na što ukazuje niz obilježja na grafijskoj i jezičkoj razini.¹ U odnosu na četveroevanđelja, apostolski tekstovi čine dosta manji korpus

¹ O tome vidjeti u radovima H. Kune 1988, 1996. i 2008.

sačuvanih tekstova bosanske redakcije crkvenoslavenskog, premda u slavistici čine nezaobilazan izvor za proučavanje slavenskog teksta apostola, zbog čega su korišteni kao poredbeni materijal u nekim od najvažnijih radova koji su se bavili evolucijom teksta slavenskog prijevoda apostola (Jagić 1893; Voskresenski 1879; Hristova-Šomova 2004).² S druge strane, tekstovi bosanskih apostola još uvijek nisu monografski opisani, stoga se kao imperativ budućih istraživanja nameće njihov opis.

Predmet istraživanja u ovome radu je Pant, s posebnim osvrtom na tekstovno-leksičku razinu rukopisa. O jeziku i pismu ovoga bosanskog apostola pisala je H. Kuna (1988. i 1996), ali je ovaj kodeks još uvijek relativno neistražen. Danas se Pant čuva u ruskom manastiru sv. Pantelejmona na Athosu pod signaturom No 6, a digitalne kopije nalaze se u Staroslavenskom institutu u Zagrebu.³

Rukopis Pant sastoji se od 162 pergamentna lista, nisu mu sačuvani početak i kraj, a posebno je oštećeno i teže čitljivo tridesetak posljednjih folija. Također, na pojedinim se mjestima u sredini rukopisa nalaze mrlje prouzrokovane vjerovatno vlagom, a ponegdje i lakune. Dimenzije su mu 19 x 14 cm, kao i većini bosanskih kodeksa, s brojem redaka na stranici – 23. Njegova je iluminacija dosta skromna, uglavnom ima samo zastavice na počecima poslanica, ali ne ispred svih, što implicira da kodeks nije pisan za neku značajniju ličnost (Kuna 2008: 147).

Zastavica ispred Prve Petrove poslanice, 47b

² Usp. Ramić-Kunić, Kardaš 2024.

³ Za potrebe istraživanja digitalne je kopije ustupio Staroslavenski institut, na čemu se najsrdačnije zahvaljujemo ravnateljici dr. sc. Vidi Vukoji i dr. sc. Marinki Šimić.

Rukopisu nedostaje kolofon, tako da nemamo podatke o mjestu i vremenu pisanja, kao ni podatke o pisarima, osim što se na f. 49r potpisao prvi pisar: *A se pisa Radoe*. Kodeks počinje 5. stihom IV glave Djela apostolskih, a završava 4. stihom XII glave Poslanice Jevrejima. Iza Djela apostolskih dolaze prvo katoličke, a zatim Pavlove poslanice, što je, također, jedna od karakterističnih crta organizacije teksta u bosanskim apostolima (Kuna 1996: 202). Slovo za /u/ ovaj pisar upotrebljava češće kao horizontalnu ligaturu ѱ, što se smatra odlikom mlađih bosanskih rukopisa (Pavlović 1937: 243), pa bi i to išlo u korist pretpostavci H. Kune da je rukopis pisan početkom 15. stoljeća.

O broju pisara koji su sudjelovali u procesu prepisivanja iz dosadašnjih istraživanja Pant znamo da ih je bilo više. Prema Tachiaosu (1981: 31–32), prvi je pisar pisao do f. 81v (do 13. stiha IV glave Pavlove poslanice Rimljanima), dok su do kraja naizmjenice dvije ruke; drugi pisar od 81v do 96v, te od 137r do 162v, treći pak između 97r do 136v. Rukopis druge i treće ruke dosta je sličan, “no kod sve trojice je pismo prilično neujednačeno; neke su stranice pisane sitnijim slovima i pažljivije, dok su druge krupnijeg rukopisa i neurednije” (Kuna 1996: 202). Uvidom u rukopis H. Kuna potvrđuje mišljenje Tachiaosa, odnosno da je bio upravu pri ocjeni broja ruku koje su pisale tekst (tj. 3 pisara), a i grafijsko-jezička analiza pokazuje da je kodeks prepisan s dva predloška, “koja se u nekim elementima dosta bitno razlikuju, pri čemu se može zaključiti da je prva ruka prepisala tekst iz jednog, a druga i treća s drugog predloška” (Kuna 1996: 203). Sve to znači samo jedno – “da je rukopis nastao u nekom skriptoriju gdje je djelovalo više pisara” (Kuna 2008: 147). Pisari, generalno gledajući, ne odaju preciznost u ispisivanju pa se bilježe greške različitog tipa, npr. Gal 1,4 λϒβνα mj. λϒκαββνα, česta su ispuštanja slova te njihovo naknadno pisanje iznad reda, kao npr. Gal 1,6 πρῆῑτε ce itd.

U nekim se aspektima, međutim, Pant razlikuje od drugih bosanskih rukopisa, ali ne, dakle, u kompletnom tekstu. Naime, u Dj je vidljiva izrazitija upotreba ligatura ꙗ i ꙗ, što nije tipična ortografska osobina rukopisa bosanske pisarske tradicije. Tako se ligatura ꙗ susreće u svim položajima, na početku riječi: ꙗко (1a, 31a, 42a), ꙗкоже (26b), Dj 4,16

кѡѡ (1b); u položaju poslije vokala: Dj 4,29 на прѣщеннѡ (2a), Dj 4,30 на нѡцѣленнѡ (2a); iza suglasnika: ѡвѡ (14a), ali i na mjestu н odnosno ѡ: Dj 4,9 бѡастъ (1a); бѡтн 4,28 (2a), s tim da se javlja i oblik s jatом: Dj 27,44 бѡстъ (38a, 40b), Dj 28,1 бѡвьше (40b), 1Petr 1,18 (48b) бѡсте.

Također, ligatura ѡ bilježi se u svim pozicijama: na početku riječi: Dj 4,19 ѡсть (1b), Dj 4,20 ѡже (1b), Dj 4,23 ѡлнко; iza vokala велнѡмъ (9a), Dj 5,3 твоѡ (2b); iza suglasnika: мѡжѡ (14a). U Dj su ligature ѡ i ѡ poslužile i za obilježavanje palatalnosti: Dj 5,38 нѡѡнѡ (4b), рнмлѡннѡ (31b), Dj 4,17 болѡ, Dj 26,16 свѣдѣтлѡ, Dj 27,22 кораблѡ (39b); Šiš i Karp isto u Dj 27,15, Dj 8,1 нзволѡѡ Pant. Zabilježen je i jat na mjestu poluglasa ili njegova refleksa /a/ u primjeru Dj 21,9, što može biti samo greška дѡщѡрн Pant, Giljf 14 дѡщѡрн, дащѡрн Mlet. Bilježe se i ekavizmi poput 1Kor. 12,15 въ телѡснхѡ, gdje u Giljf 14 стоји въ тѣлѡсн, а u Mlet ikavizam въ тнлѡсн.

U vezi s pisanjem poluglasa Pant pokazuje stanje kakvo se moglo i očekivati u vrijeme u kojem je ovaj rukopis napisan jer je upravo tada sasvim očekivana zamjena poluglasa vokalom /a/. Postoje brojne potvrde za vokalizaciju poluglasa: 1Kor. 13,12 зръцѡломъ Pant зръцѡломъ Giljf 14 Mlet. Bilježimo i primjer vokalizacije poluglasa: ѡ > о: Dj 23,15 сонѡмомъ Pant сѡнѡмомъ Giljf 14 Mlet, što je i staroslavenska, ali i makedonska crta.

Prvi pisar čuva ф i sasvim ga rijetko zamjenjuje s п, po čemu je bliži pisaru Giljf 14 negoli pisar Mlet apostola. To je prisutno u Dj apostolskim, ali je obrnuto u Poslanicama, odnosno kod drugog i trećeg pisara.

Grupa въ često prelazi u ѡ: Dj 27,12 ѡ фнннѡ Pant, 1Kor 9,10 ѡпнса се Pant, а u rukopisu ima i primjera prelaska -l u о: 1Kor. 7,32 безъпѡѡнн Pant. Prvi pisar Pant, koji je ispisao čitava Dj apostolska, češće nego je to u Mlet ili Giljf 14 čuva grupu -zdr-: Dj 22,30 раздрѡшн Pant / раздрѡшь Giljf 14, Mlet. Međutim, kod drugog i trećeg pisara, odnosno u Poslanicama, česta su uprošćavanja, npr. 1Kor. 13,13 въ прнчн Pant / въ прнчѡн Giljf 14, Mlet; Hebr 1,1 многоуѡсно Pant / многоуѡстъно Giljf 14, Mlet itd.

U Dj se dobro čuva *r* umjesto slova *đerv* za /*đ*/ ili /*ć*/. S druge strane, u Poslasticama to nije tako: 1Kor. 12,13 *more peʒn Pant / може peʒn Giljf 14, можетъ peʒn Mlet*. U tome se stihu bilježi, dakle, rotacizam u prezentu glagola *moći*.

Na morfološkoj se razini dobro čuva konzervativno stanje i arhaični oblici, dok su inovacije zabilježene u malom broju primjera. Nekoliko je puta zabilježeno proširenje *-ov-*: *грѣховъ Dj 5,31*, ali u *Dj 10,43 грѣхомъ Pant, Mlet / грѣховъ Giljf 14; Hebr 1,3 грѣховъ Pant грѣхъ, Giljf 14 грѣхомъ Mlet*. Bilježe se i primjeri asigmatskog aorista, kao npr. u *Dj 19,32 прндѧ Pant*, a isto je i u *Giljf 14 i Mlet*. Stariji tip sigmatskog aorista javlja se u *Dj 26,15 рѣхъ Pant, Giljf 14 i Mlet, Dj 5,23 ѡбрѣтоъмъ (2x)*, kao i *Giljf 14*, dok u datom stihu *Mlet* jedanput bilježi i noviji tip *ѡбрѣтохомъ; Dj 7,42 прннѣсте; Dj 6,2 рѣше Pant, Giljf 14, Mlet; Dj 7,9 продаше; Dj 4,19 рѣста*. Mlađi tip sigmatskog aorista također se javlja često: *Dj 7,34 снндохъ, za razliku od Mlet koji tu ima stariji tip снндъ; Dj 25,26 прнведохъ Pant kao i Mlet прѣведохъ, dok Giljf 14 ima stariji tip прнвѣсь*.

U velikom broju primjera dolazi imperfekt s udvojenim *-aa-*, tj. na način kako je taj oblik zabilježen u najstarijim staroslavenskim spomenicima i kako se proponira da je glasio u izvornom staroslavenskom (Kuna 1988: 13–14). Navodimo neke primjere: *Dj 8,7 нсхоѣаахъ Pant, нсхоѣѧхъ Mlet, нзнднхъ Giljf 14; Dj 28,6 глѧаѧ Pant, глѧахоу Giljf 14 i Mlet*. Isto je i s grupom *-ѣa-*: *Dj 9,8 вндѣаше Pant kao i Giljf 14*. Bilježe se, naravno, i primjeri s kontrakcijom: *Dj 21,5 ндѣхомъ Pant*, a bez kontrakcije je *Mlet ндѣахомъ; Dj 25,2 хотѣхъ Pant kao Giljf 14, хотнхъ Mlet* itd.

Kod pridjeva je u G jd. m. r. prisutan nastavak *-ago*, s tim da je relativno često pisanje pridjeva G jd. m. r. i s. r. s udvojenim *-aa-*, tj. *-aago* (kao i *-ѣa-*, odnosno *-ѣago*), a takav se genitiv rijetko susreće u drugim bosanskim spomenicima: *Dj 16,17 вѣшнѣаго Pant, Mlet i Giljf 14 вншнаго*. Akuzativ jd. m. r., kada se radi o živome, izjednačen je s G: *Dj 7,27 блнжанаго Pant, нскрѣнаго Giljf 14 i Mlet*. Kada su u pitanju brojevi, zabilježen je prodor i novog nastavka *-oga*: *Gal 4,22 ѣднѡга Pant, ѣднѡго Giljf 14, ѣдннѣ Mlet*.

Tekstovno-leksički odnos Pant prema drugim bosanskim apostolima

Veliki je broj bosanskih crkvenoslavenskih rukopisa nepovratno izgubljen. Budući da su sačuvana svega četiri apostola, ne možemo, nažalost, govoriti o nekim značajnijim grananjima unutar bosanske grupe, s jedne strane, a s druge teško je govoriti i o tome da li je u Bosni bilo onih tekstova koji su više prožeti preslavskom leksikom od postojećih jer istraživanja ovu grupu rukopisa pridružuju konzervativnoj skupini prijevoda apostola (Voskresenski 1879; Ramić-Kunić, Kardaš 2024). Kada su u pitanju međuredakcijski dodiri, na utjecaj je starijih makedonskih predložaka ukazivao još Blaže Koneski,⁴ koji izbor u Dj 16,27 *нзвѣкъ ножъ*, što ga imaju Pant, Giljf 14, Hval i Mlet, jednako kao i Ohr *нзвѣкъ ножъ*, povezuje s utjecajem makedonskoga govornog područja. Drugi analizirani kodeksi na tome mjestu koriste izraz *нзѣмъ ножъ* Šiš Karp, *нзѣмъкъ ножъ* (!) Spleč, *нзмокъ ножъ* Tolst, *нзѣмъ ножъ* Strum, *нзѣвкъ* Christ, Mat.⁵ Osim toga, novija su istraživanja skrenula pažnju na bliži odnos Mlet i Karp, ali je takvu pretpostavku potrebno još preispitati. Povremeno slaganje ovih rukopisa ne mora biti znak njihove bliže veze, posebno što je Karp značajno inoviran preslavskom leksikom, što nije slučaj s Mlet.⁶ Naime, kad se govori o istraživanjima tekstovno-leksičke razine bosanskih apostolskih tekstova, treba napomenuti da leksička razina još uvijek nije detaljno analizirana. O odnosu bosanskih tekstova prema tekstovima drugih redakcija važni su zaključci koje je donijela I. Hristova-Šomova (2004: 744–746), a oni se posebno odnose na vezu Hval sa Slepčanskim apostolom (dalje: Slepč). Uporedbom bosanskih apostola Giljf 14, Hval i Mlet s Pant u ovom će se radu ispitati u kojoj mjeri njihovi tekstovi slijede srodan predložak, a u kojoj se mjeri udaljavaju na osnovu sličnih i različitih predložaka koji su im poslužili kao izvor.⁷ Za potrebe utvrđivanja sličnosti i razlika

⁴ Koneski 1956: 50.

⁵ Usp. Ramić-Kunić, Kardaš 2024.

⁶ Isto.

⁷ Tekstovi Giljf 14 i Mlet apostola odnedavno su dostupni na mrežnoj stranici ANUBiH: Korpus srednjovjekovnih bosanskih tekstova | Novi zavjet (<https://kartoteka.anubih.ba/gradja/search>), dok je građa iz Hval apostola crpljena iz kritičkog izdanja *Hvalova zbornika* (1986). Podatke o izvorima vidi na kraju rada.

između tekstova tri navedena bosanska apostola korišteno je kritičko izdanje *Hvalovog zbornika* (1986). S ciljem formiranja jasnije slike, posebno će se ispitati odnos Pant prema drugima u Dj apostolskim, a posebno u Poslanicama.

Na temelju komparativne analize tekstovno-leksičke razine Dj apostolskih možemo zaključiti da se bolje slažu Giljf 14 i Hval, dok se Pant udaljava i bolje prati Mlet. Primjeri koji slijedi nesumnjivo potvrđuju brojna razilaženja teksta Pant i Mlet apostola od Giljf 14 i Hval. Tome svjedoče dolje navedeni primjeri:

Dj 4,18 запрѣтнше Pant Mlet Šiš запрѣтншя Karp / заповѣдаше Giljf 14 Christ заповѣдаше Hval Slepč def.

Dj 4,29 прѣщенна Pant Šiš прѣщеннѣ Mlet / запрѣщеннѣ Giljf 14 Christ запрѣщеннѣ Hval запрѣщеннѣ Karp Slepč def.

Dj 7,19 прѣлгавъ родъ Pant прѣльгавъ родъ Mlet Karp / прѣмѣдрѣвъ родъ Giljf 14 Christ прѣмоудрѣвъ родъ Hval прѣмѣдрѣвъ родъ Hilf / Šiš def.

Dj 9,11 родомъ Pant Mlet Grš Šiš / нменемъ Giljf 14 Hval Ohr Slepč Mak Karp

Dj 11,6 разѣмѣхъ Pant Mak Slepč Ohr Karp разѣмнхъ Mlet разоумѣваахъ Šiš / смотрнхъ Giljf 14 Hval

Dj 19,32 размѣшена Pant Karp размншена Mlet / سموѣшена Giljf 14 Hval / Šiš def.

Dj 20,10 не мльвнте Pant Mlet Šiš Slepč Karp / не плнщнте Giljf 14 плѣщонте Hval

Dj 20,23 по все днн Pant Mlet Šiš Karp Slepč def. / по все грады Giljf 14 Hval

Dj 26,14 на ражны пратн Pant на ражѣженн пьратн Mlet / на ражень настѣпатн Karp / протнвл остноу паратн Giljf 14 протывоу остьноу парыты Hval / Šiš def. (Hristova-Šomova 2004: 526)

Dj 26,24 ѡвещавающѣ Pant ѡвещаящѣ Mlet ѡвещавшоу Karp / бесѣдоующюу Giljf 14 бесѣдоующюу Hval / Šiš def.

Dj 27,12 недобрѣ Pant Mlet недоброу Šiš Christ Karp Mak / нестроноу
Giljf 14 нестроеноу Hval

Dj 27,12 въ ѡзмѣннѣ Pant въ ѡзмѣннѣ Mlet въ ѡзмѣннѣ Šiš
въ ѡзмѣннѣ Christ на ѡзмѣннѣ Karp / прѣзмѣннѣ Giljf 14 на
прѣзмѣннѣ Hval

Dj 27, 31 ѡблѣхѣ Pant ѡблѣхѣ Christ Šiš ѡблѣхѣ Mlet /
ѡблѣхѣ Giljf 14 ѡблѣхѣ Mak

Dj 28,4 змню Pant Mlet змню Šiš Christ змнѣ Karp / звѣрь Giljf 14
звѣрь Hval

Dj 28,6 вънезапоу Pant вънезапоу Mlet вънезапоу Christ вънезапоу
(!) Karp вънезапоу Šiš / напрасно Giljf 14 Hval

Dj 28,13 прѣхавѣше прѣстахомъ Pant прѣхавѣше прѣстахомъ Mlet
прѣхавѣше прѣстахомъ Šiš прѣхавѣше прѣстахомъ Karp прѣхавѣше
прѣстахомъ Christ / ѡбшѣхѣ сндохомъ Giljf 14 ѡбшѣхѣ
сндохомъ Hval

Međutim, Pant se od Mlet razlikuje u nekim tako važnim “raznočteni-
jama” da je teško pretpostaviti njihov bliži predložak. Za neke od dolje
navedenih primjera u kojima se Mlet razlikuje od Pant nismo našli po-
tvrde u drugima apostolskim tekstovima, pa se može govoriti o daljem
grananju predloška s kojeg je Mlet prepisan ili je, pak, riječ o individu-
alnim prepisivačkim rješenjima jer ima primjera u kojima Mlet stoji
sam:

Dj 6,12 съгнаше Pant Giljf 14 Hval Hilf Grš Slepč Mak / подвигноуше
Šiš / съзваше Mlet

Dj 9,36 ѡвенца Pant Giljf 14 Hval Šiš / ѡдовнца Mlet Ohr Slepč Mak
Vran

Dj 10,17 прѣдъ вратѣ Giljf Hval Pant Christ прѣдъ вратѣ Hilf къ вратомъ
Tolst / прѣдъ дварѣмѣ Mlet

Dj 16,25 поѣста Pant Ohr Slepč поѣхота Giljf 14 Hval поѣста Christ Šiš
поѣхота Karp / хвалѣща Mlet

Dj 17,16 непрѣзннѣ тѣлесѣ нпавнѣнь градъ Pant непрѣзннѣ тѣлесѣ
· нспльнѣ градъ Giljf 14 непрѣзннѣ тѣлесѣ нспльнѣ градъ Hval /
непрѣзннѣ тѣлесѣ н трѣннѣ нспльнѣ градъ Mlet непрѣзннѣ

дѣлесѣ н трѣбѣ нсплнѣнѣ градѣ Christ непрнѣзнннѣхѣ тѣлесѣ н трѣбѣ нсплнѣнѣ градѣ Karp плѣнѣ градѣ коумнрѣ Slepč Šiš def.

Dj 18,11 Ѹѣ Pant Giljf 14 Šiš Ѹѣи Hval / проповндаѣ Mlet Slepč def.

Dj 18,12 сѸднѣ Pant Giljf 14 Hval соуднѣ Christ / на сѣнѣмнѣ Mlet Karp Šiš def.

Dj 19,19 Ѹарѣ Pant Ѹарн Giljf 14 Hval / кореннѣ н непрнѣзннна Mlet кореннна непрнѣзннна Karp / вѣлнвеннна Christ / Šiš def.

Dj 19,24 даѣше кознѣннкомѣ · сѣдѣла ннѣ не мала Pant даѣше кознѣннкомѣ · сѣдѣлаѣ не мала Giljf 14 даѣше казннкомѣ сѣдѣланнѣ не мала Hval / даѣше златѣннкомѣ не малѸ маздѸ Mlet даѣше златннкомѣ не малѸ маздоу Karp / даѣше дѣлателѣмѣ дѣло не мало Christ / Šiš def.

Dj 20,17 попн Pant попы Giljf 14 Hval Karp Šiš попы Christ ꙗпы Ohr / епнскѸпн Mlet

Dj 24,25 вѣздържанн Pant Giljf 14 Hval / оудържаннн Christ / пощенн Mlet / постѣ Karp / Šiš def.

Dj 27, 20 гонѣзнѸтн Pant Giljf 14 Hval гонѣзноутнна Šiš / спѣтн се Mlet спѣтн сѣ Mak Christ⁸

Dj 27,30 кораблнѣ Pant Šiš Karp кораблнѣ Giljf 14 кораблѣѣ Hval / прѣходѣѣ Mlet Christ

Dj 28,7 ѸстровномѸ Pant Šiš островномѸ Giljf 14 островноуемѸ Hval острова Christ Karp / Ѹтока Mlet Mak

Dj 28,10 вѣкладѣ Pant Giljf 14 Hval / вѣкладѸше Šiš / вѣклада Mak / вѣложнше Mlet вѣложнша Christ⁹

Jedan broj primjera nesumnjivo pokazuje da Pant, iako se najbolje slaže s Mlet, pokazuje slijeđenje nekih drugih podloga, odnosno bolje slijedi arhaičnu grupu rukopisa. U tom su pravcu posebno upadljiva slaganja makedonskim apostolima, ali i sa Šiš:

Dj 11,5 краѣ Pant краѣ Ohr Slepč Šiš кран Mak / Ѹглѣ Giljf 14 Hval Christ Ѹглѣ Mlet Hilf

⁸ U Dj 27,31 Mlet i Giljf 14 imaju гонѣзнѸтн, dok svi ovdje analizirani apostoli imaju спѣтн сѣ.

⁹ Usp. Hristova-Šomova 2004: 426–427.

Dj 26,18 достоѣнне Pant достоѣнне Karp Šiš def. / ѹсть Giljf 14 ѹсть Hval ѹсть Mlet / Mak def.

Dj 28,3 събравъшъ Pant събравъшъ Karp / съграмажъшоу Giljf 14 Hval съграмажъшъ Mlet съграмажъшоу Šiš съграмажъшъ Mak съграмажъшоу Christ

Dj 27,43 ѹмѣющнмъ Pant оумѣющнмъ Šiš оумѣющнмъ Christ оумѣющнмъ Karp ѹмѣющнмъ Mak / могъщнмъ Giljf 14 Mlet Hval

Dj 27,15 валѣлахѹ се Pant вѣлахомъ се Šiš валѣлахомъ се Mat вѣлахомъ са Mak / пловѣхомъ Giljf 14 Hval Karp плавахомъ Mlet пловѣхомъ Christ

Dj 9,2 бѹковъ Pant бѹквн Mak / кннгъ н бѹковъ Šiš / боуковъна лнствннѹ Ohr / кннгъ Giljf 14 Hval кннгн Mlet

Dj 4,16 ѡвещати се Pant ѡтвещати се Šiš / ѡврѣци се Giljf 14 Hval ѡврѣци се Mlet

Dj 19,12 нзгонааше Pant Šiš def. / нсхожѣшоу Giljf 14 Mlet Hval

Dj 9,13 томъ Pant Šiš / семь Giljf 14 Mlet Hval Mak Slepč Ohr Christ

Dj 26,19 вндѣнню Pant Karp Šiš def. / вѣленню Giljf 14 Mlet Hval

Dj 27,31 вын не можете спсѣти се Pant вын не можете спасти се Šiš вы спсѣти са не можѣ Karp вы не можете спсѣти са Mak / вы гозноутн не можете Giljf 14 вн не можете гонезнѹти Mlet вы гонезноутн не можете Hval

Dj 27,30 анкѹры Pant анкѹры Christ Šiš анькы (!) Mak / коткн Giljf 14 коткн Mlet Hval (Hristova-Šomova 2004: 402–403)

Dj 16,18 по все днн Pant / въ многне Giljf 14 въ многн днн Mlet Hval (Hristova-Šomova 2004: 431)

Za Poslanice je značajno istaći da Pant ponovno nastavlja slijediti Mlet, ali se njima pridružuje i Hval, dok prema Giljf 14 pokazuje razlike. Lista primjera koja slijedi to veoma dobro potvrđuje:

1Kor 8,4 ндоложрѣтвннмъ Pant ндоложрѣтвннмъ Mlet ндоложрѣтвннмъ Hval Tolк Slepč / ндолотрѣбънѣмъ Giljf 14

1Kor 6,1 ѡ неправдннхъ Pant ѡ неправедннхъ Mlet Hval неправдннхъ Christ Slepč Ohr Šiš / ѡ невѣрннхъ Giljf 14

2Kor 2,17 крѹѹмьствѹють Pant крѹѹамьствоують Hval крѹѹмьство-
ующе Mlet Tolk крѹѹмьствооують Christ крѹѹмььствооужь Slepč Šiš /
продающе Giljf 14 продаѹще Tolst Karp Giljf 13 Giljf 15

2Kor 3,1 епнстолнн Tolk Pant Hval Mlet Šiš епнстолнн Christ / кннгъ
Tolst Giljf 14 Karp om.

2Kor 3,1 епнстолн Pant еп̄л̄ын̄ Hval епнстолнн Mlet Christ Slepč Tolk /
кннгъ Giljf 14 кннгъ Tolst

2Kor 13,11 мѹдрѹсвѹнте Pant моудрѹствоунте Hval Mlet моудрѹство-
унте Tolk Christ Šiš Karp Strum / мнслнте Giljf 14 Giljf 13 Giljf 15 /
смшланте Tolst

2Kor 1,12 послѹшьство Pant Mlet послоушьство Hval Christ Slepč Šiš
/ свѣтельство Giljf 14

2Kor 12,23 благокѹцаѹство Pant бл̄гокѹщеньство Mlet благокоуцень-
ство Šiš / благообразнн Giljf 14 бл̄гообразньство Christ

Gal 2,11 зазрауьнь Pant зазрауань Mlet Hval зазрауень Tolk Slepč Ohr
Šiš Christ / зазорьнь Giljf 14 зазорень Tolst Karp

Gal 2, 12 дрѣвле Pant Mlet Hval Slepč Ohr Šiš Christ древле Tolk /
прѣжѣ Giljf 14 Karp прѣже Tolst

Gal 3,25 педагомъ (sic!) Pant Mlet пѣдагогѣмъ Hval педагогома Šiš /
пѣстоуьннкѣмъ Tolk пѣстоуьннкѣмъ Christ / казателемъ Tolst казатель
Karp / закономъ Giljf 14 Giljf 15 Xlud 36

Gal 4,2 повелннтелн Pant повелвтелы Hval повелнтелн Šiš Christ Karp
велнтелн Mlet Tolk / ѹнтелн Giljf 14 / порууеннкы Tolst

Gal 4,9 хѹдне Pant хѹдѣе Mlet хоудые Hval / злы Giljf 14 (u drugim
rukopisima nismo zabilježili varijantu kao u Giljf 14)

Gal 5,15 снѣденн боѹдете Pant Mlet снѣдень боудеть Hval снѣденн
боудете Tolk Christ Šiš / потрѣблень боудеть Giljf 14 потрѣбенн бѹдете
Giljf 15 Giljf 13 Karp / погубленн бѹдете Tolst

Fil 3,21 образъ Pant Hval Mlet Slepč Šiš / зракъ Giljf 14 Mak Ohr Christ

Rim 5,7 смѣеть Pant смѣеть Mlet Hval смѣеть Šiš смѣеть Slepč Mak
/ дрѣзньеть Giljf 14 Hval Ohr дерзньеть Tolk Tolst нѣкто нмать ѹмрѣтн
Karp

Ef 1,14 сѢНЬБѢДѢННѢ Pant сѢНАБѢДѢННѢ Mlet сНАБѢДѢННѢ Hval сѢНАБѢДѢННѢ Slepč Šiš Giljf 13 Giljf 15 сѢНАБѢДѢННЮ Tolk Christ / сѢБЛОУДЕННѢ Giljf 14 A20¹⁰ / ПОТВОРЕННА Tolst

Kol 2,8 по стѸцнмъ Pant по стѸхнѢмъ Mlet по стѸхнѢемъ Hval по стухнѢмъ Christ Šiš, по стоухннѢмъ Ohr, по стоухнѢмъ Slepč Mak / по образоу Giljf 14

Rim 6,5 сѢВЪРАЗНН Pant Mlet Hval Šiš Christ Tolk / обѢЩѢННЦН Giljf 14 / сѢВЪЗННУННЦН Ohr / сѢЛНУННЦН Mak / СВЕРСТНН Tolst

Rim 6,5 поДѢВНЮ Mlet поДѢВНЮ Pant Hval Ohr Šiš Giljf 13 поДѢВЪСТВНЮ Tolk / образоу Giljf 14 Tolst

Rim 7,15 разоумѢваю Pant разоумнѢваю Hval Mlet Karp Tolk / вѢДѢ Giljf 14 Tolst

Rim 7,23 ѸМОВНОМѸ мн Pant Mlet Hval оУМОВЪНОМОУ мн Christ Slepč Šiš Tolk / Ѹма моего Giljf 14 Tolst A20

Ef 4, 16 сѢСТНКАЕМО Pant сѢТКАЕМО Mlet стѢКАЕМО Hval / сѢНРАЕМО Giljf 14

Razlike između Pant i Giljf 14 su najočiglednije. Tekst Giljf 14 s tekstovno-leksičkog aspekta nije još uvijek detaljno istražen, ali ovdje možemo iznijeti sud da je riječ o apostolu koji je – iako pripada arhaičnoj grupi – više nego ostali bosanski apostoli prožet preslavskom leksikom te da se ovaj rukopis ističe pojedinim individualnim prevodilačkim rješenjima. Naime, Giljf 14 sadrži neke leksičke osobenosti koje ne poznaju drugi apostoli (ili oni apostolski tekstovi ekscerpirani kod Voskresenskoga ili ovdje analizirani), poput primjera Gal 4,9 хѸДНЕ Pant хѸДѢ Mlet / злы Giljf 14. Rijetki su primjeri gdje Pant i Giljf 14 stoje na jednoj strani, a Hval i Mlet na drugoj. Zabilježili smo sljedeće primjere:

2Kor 1,5 моУЕННѢ Giljf 14 Pant A20 / СТРАДАННѢ Hval Mlet СТРАДАНА Slepč / ПРИѢТНА Šiš ПРИНАТНА Tolk Karp Ohr / СТѢТН Christ Tolst

1Petr 1,11 сѢДѢТЕЛЬСТВОѸ Mlet сѢДѢТЕЛЬСТВОУЕ Giljf 14 сѢДѢТЕЛЬСТВОЮ Šiš сѢВѢДѢТЕЛЬСТВОУН Christ / ПОСЛОУШЪСТВОУЕ Hval ПОСЛУШЪСТВОѸ Mlet ПОСЛОУШЪСТВОѸ Slepč

¹⁰ Srpski apostol s evanđeljem iz 14. st. nerijetko ima varijante druge, preslavske redakcije, usp. Voskresenski 1879: IV.

1Kor 1,23 съБЛАЗНѢ Pant Giljf 14 съБЛАЗНѢ Karp Christ Tolk Tolst
съБЛАЗНИ Slepč / сканѢдѢль Mlet Hval скандѢль Ohr Šiš

Kao što je vidljivo iz navedenih primjera, riječ je o vrlo slabom intenzitetu individualnih odvajanja Pant i Giljf 14 na jednu stranu. Na temelju iznesenih primjera možemo zaključiti da bosanski tekstovi apostola, iako pokazuju sličnosti, ipak nisu prepisivani s bližih predložaka, što nameće zaključak da je u srednjovjekovnoj Bosni egzistirao veći broj prijepisa ovoga tipa teksta. Tome svjedoče i primjeri iz Poslanica u kojima Pant, iako je najbliži Mlet te im se u poslanicama pridružuje i Hval, ipak odstupa od njih i slijedi neke druge podloge.

Gal 4,8 фнсн Pant Šiš / родомъ Hval Mlet Slepč Hlud 36 / вещью Giljf
14 вещью Tolst вещьнъ Karp / Christ om.

Jk 5,20 ѡстн Pant Šiš / заблѡжденнѢ Mlet заблѡуженна Christ Mak ѡт
заблж... Ohr ѡ заблѡужѢнаго Giljf 14

Hebr 4,15 начельнаго ствѢе Pant начельнааго светителна Šiš / сѢнтела
Giljf 14 стла Christ Slepč спнтелѢ Ohr Mak (Blahova, Hauptova 1990:
XXXIII)

1Petr 1,2 по прозрѢнню Pant Šiš Christ / по проповѢданню Giljf 14 по
провданню Mlet по проповѢданн Slepč

Fil 1,13 прѢторѢ Pant Šiš прѢторнн Christ / соуднщнн Giljf 14 соудыцы
Hval сѢдѢщн Mlet сѢднщн Slepč

1Kor 11,29 не съмѡщае Pant / смотран Ohr Hlud 36 / не разьматрае
Mlet не расмѡраете Giljf 14 расматраан Tolk

1Kor 12,21 глава ногама Pant Šiš Slepč Ohr Tolk Tolst / глава рѡкама
Giljf 14 Mlet Hval Hlud 36

1Kor 14,8 безгласнѢ гласѢ Pant Šiš / безьвѢстанѢ глѢсѢ Mlet безьвѢстнѢ
глѢсѢ Giljf 14

Gal 6,9 нстѢюще Pant Hludova 36 / ослабляюще Giljf 14 Mlet

1Kor 10,7 ндолослѡжнтелне Pant ндолослѡжнтелн A20¹¹ / ндолотрѢвн-
ннн Giljf 14, Mlet, Šiš.

¹¹ A20, apostol iz 14. st., srpski, beogradska Narodna biblioteka br. 211; A28, apostol iz 16. st., bugarski.

1Kor 10,14 ндолослѣжнѣ Pant ндольскаго слоуженя A20 / ндолотрѣ-
бнаго Giljf 14 Mlet ндолотрѣвнаго Šiš;

Ef 5,5 ндолослѣжнтель Pant / ндололатрѣ Giljf 14 ндололатрѣ Mlet
(Hristova-Šomova 2004: 471–472)

2Sol 2,3 коварствѣ Pant коварствоу Šiš Christ / художествоу Giljf
14 / кѣзньствѣ Mlet Hval кѣзньствоу Slepč (Hristova-Šomova 2004:
503–504)

2Petr 2,2 неунстотн Pant неунстоты Šiš неѹстотѣ Christ / погнѣннн Giljf
14 Hval Slepč (Hristova-Šomova 2004: 571)

Gal 1,13 когда Pant Šiš Mak / нногѣ Giljf 14 Mlet Slepč / егда Ohr /
преже Tolst

Gal 3,19 архн̄гломь Pant архан̄геловомь Šiš / ан̄гломь Giljf 14
ан̄гловомь Mlet

Gal 4,1 жнвѣ есть Pant Šiš / младѣ есть Giljf 14 Mlet Slepč Ohr Mak
Karp

Gal 5,1 длѣжннкѣ есть Pant Šiš / длѣжьнѣ есть Giljf 14 Mlet Slepč Ohr
Mak Karp

Gal 6,9 нстлѣюще Pant нстлѣюще Šiš нстлѣащаа / ослабляюще Giljf 14
Mlet ослабѣюще Tolst Slepč Mak Ohr

Ef 2,7 прѣспѣюще Pant Šiš преспѣющеє Tolst Slepč / прѣнмоущеє Giljf
14 Mlet пренмѣще Mak Karp

Ef 2,18 кѣ ѿцѣ въ єдннѣ д̄хѣ Pant ѿцоу въ єдннѣ д̄хѣ (om. кѣ) Šiš / въ
єдннѣ д̄хѣ Slepč Hval / въ єдннѣ тѣло кѣ оцоу Giljf 14 Mlet Ohr Karp
Giljf 13

Iz navedenih je primjera vidljivo da se Pant najbolje slaže s Šiš apo-
stolom s kojim dijeli neka od rješenja koja nismo pronašli u drugim
apostolskim tekstovima. Najinteresantniji je primjer neprevedenog
grecizma u Gal 4,8 фнсн Pant, Šiš / родомь Hval, Mlet, Slepč, Xlud
36 / вещью Giljf 14, вещью Tolst, вещья Karp. Kako se iz navedene
liste može vidjeti, Pant i Šiš imaju podršku najčešće u Christ. Navedeni
primjeri idu u prilog pretpostavci da je Pant u nizu predložaka imao i
jedan poput onoga u Šiš. Za Šiš se ističe da pripada prvoj redakciji pri-
jevoda, ali se u njemu više nego u drugima osjeća jače prilagođavanje

grčkom predlošku, što upućuje na kritičku reviziju teksta.¹² Ipak, leksičke razlike između Pant i Šiš nisu zanemarive, odnosno Šiš pokazuje jače inoviranje tekstovno-leksičke razine u odnosu na Pant: Dj 9,39 ωδβῆε Pant, οαβῆε Giljf 14, ωδηβδε Mlet, οαββδε Hilf, Ohr, Mak / срауица Slepč Šiš; Dj 8,9 ιε3ηκε Pant, Giljf 14, Mlet / страноу Šiš.

S druge strane, on se razilazi sa Mlet u tako važnim varijantama i tako često ima podršku drugih, nerijetko i većine staroslavenskih spomenika, da bismo se mogli upitati isto što i I. Grckat za *Daničićevo evanđelje*: nije li Pant nasljednik staroga stanja i najbolji predstavnik bosanskog stabla, dok su se Mlet, Hval i Giljf 14 možda zajednički odvojili od njega? (Grickat 1961–62: 286). Pant, kao i ostali bosanski tekstovi, pripadaju prvoj ili najstarijoj redakciji po Voskresenskom, ali treba skrenuti pažnju i na one primjere koji Pant odvajaju od ostalih bosanskih apostola, a koji zapravo pokazuju da Pant od svih ostalih najbolje slijedi arhaičnu grupu rukopisa slavenskoga teksta apostola pa bi zaključak vodio ka tome da tekst Pant najbolje odražava arhaični tekst.

S druge strane, s obzirom na to da je sačuvan mali broj apostolskih tekstova, kao rezultat toga praktički je nemoguće govoriti o bližim predlošcima. Međutim, građa pokazuje veću sličnost među tekstovima Pant i Mlet na nivou i Dj apostolskih i Poslanica. Ista su rješenja veća od razlikâ, što može biti znak njihovih zajedničkih korijenâ, odnosno predlošci Pant i Mlet među tekstovima bosanskih apostola pokazuju najznačajniju povezanost, što dobija na snazi ako se uzme u obzir da se gotovo podudaraju i u Dj apostolskim i u Poslanicama, a to nije slučaj s drugima. Naime, uporedba odnosa među bosanskim tekstovima pokazuje da se u Dj apostolskim bolje slažu Hvalov i Giljferdingov apostol, a da Mletački ima drugačija rješenja. Međutim, u Poslanicama se primjećuje da su Hvalov i Mletački apostol sličniji, dok se Giljferdingov 14 razlikuje u tome tekstu od njih (Ramić-Kunić, Kardaš 2024).

S druge strane, za Pant apostol može se reći da je u grupi bosanskih apostolskih tekstova najkonzervativniji, ali da ni on nije ostao izvan

¹² Hristova-Šomova (2004: 754) zaključuje da se Šiš drži teksta arhaične skupine, ali kao i drugi apostoli ima preslavizama.

inovacionih zahvata karakterističnih za preslavsku školu, s napomenom da su to oni preslavizmi koji nisu strani većini rukopisa arhaične grupe.

Zaključak

U cjelini gledano, Pant kao i ostala tri bosanska apostola nesumnjivo pripadaju arhaičnoj grupi. Pant pokazuje i brojne razlike na tekstovno-leksičkom nivou prema drugim apostolima, što se, između ostaloga, može objasniti udaljenijim predlošcima. Isto tako treba istaći da arhaična grupa rukopisa slavenskog teksta apostola pokazuje generalno brojne razlike, što onda uveliko otežava određivanje pripadnosti pojedinih varijanti prvobitnom prijevodu. To uveliko otežava i iznošenje zaključaka o njihovim bližim podlogama.

Iz predstavljenih primjera u ovom radu očito je da između tekstova Pant i Giljf 14 postoji značajna diferencijacija. O Pant odnosu prema Hval i Mlet možemo zaključiti da je njegov tekst bliži Mlet negoli Hval tekstu, premda i prema Mlet pokazuje dosta nejednakosti. Naime, iako pokazuje bliskost s Mlet i u Dj apostolskim i Poslanicama, on pokazuje i srodnosti prema nekim drugim podlogama. U tome su slučaju na strani Pant najčešće Hval i Giljf 14. S druge strane, Pant se u mnogim tekstovno-leksičkim pojedinostima odvaja od kompletne bosanske grupe i najčešće pokazuje sličnosti prema Šiš.

Kratice i popis izvora

- Christ Kristijanopoljski apostol, 12. st., L'vov, L'vovskij istoričeskij muzej, Central'naja naučnaja biblioteka Akademija nauk Ukrainy, *sign. OP No 37, OP VIII.3.*
- En Eninski apostol, 11. st., Sofija, Nacionalna biblioteka »Sv. sv. Kiril i Metodij«, *sign. No 1144.*
- GB Genadijevska biblija, 1449. god., Moskva, Gosudarstvennyj istoričeskij muzej, *sign. Sin 915.*
- Giljf 13 Giljferdingov apostol br. 13, 14. st., Sankt-Peterburg, Rossijskaja nacional'naja biblioteka, *sign. Giljf No 13.*

- Giljf 14 Giljferdingov apostol br. 14, kraj 13. st., Sankt-Peterburg, Rossijskaja nacional'naja biblioteka, *sign. Giljf No 14.*
- Giljf 15 Giljferdingov apostol br. 15, 14. st., Sankt-Peterburg, Rossijskaja nacional'naja biblioteka, *sign. Giljf No 15.*
- Gršk Grškovićeov odlomak apostola, kraj 12. st., Zagreb, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, *sign. Fragm. glag. 2.*
- Xlud 36 Apostol iz Kolekcije Hludova br. 36, 14. st.; leksičke varijante u: VOSKRESENSKI (A12) 1892, 1906 i 1908.
- Hrv Hrvojev misal, 1404. god., Istanbul, Topkapi saraj; izdanje GRABAR; NAZOR; PANTELIĆ 1973.
- Hval Hvalov apostol, 1404. god., Bolonja, Biblioteca dell' Università Manoscritti, *sign. No 3575B.*
- Karp Karpinski apostol, 13./14. st., Moskva, Gosudarstvennyj istoričeskij muzej, *sign. Hludov 28.3.*
- Mat Matični apostol, kraj 13. st., Novi Sad, Matica Srpska, *sign. No 184*
- Mlet Mletački apostol, 14./15. st., Venecija, Biblioteca nazionale Marciana, *sign. Cod. Or. 227 (=168)*
- Ohr Ohridski apostol, kraj 12. st., Moskva, Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, *sign. Grig 13*
- Pant Pantelejmonov apostol, 14. st., Atos, Manastir Sv. Pantelejmona, *sign. No 6; Varijante prema kopijama apostola koje se danas čuvaju u Staroslavenskom institutu u Zagrebu.*
- Slepč Slepčenski apostol, kraj 12. st., Sankt-Peterburg, Plovdiv, Moskva, Kijev, Biblioteka Akademii Nauk, Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, Rossijskaja Nacional'naja biblioteka, Central'naja naučna biblioteka Akademija nauk Ukrainy, Narodna biblioteka »Ivan Vazov«.
- Strum Strumički (Makedonski) apostol, druga pol. 13. st., Prag, Nacionalni muzej Prag, *sign. IX E 25.*
- Šiš Šišatovački apostol, 1324. god., Beograd, Biblioteka Srpske patrijaršije, *sign. No 322.*

- Tolk Tolkovski apostol, 1220. god., Moskva, Gosudarstvennyj isto-ričeskij muzej, *sign. Sin. 7.*
- Tolst Tolstovski apostol, 14. st., Sankt-Peterburg, Rossijskaja Nacio-nal'naja biblioteka, *sign. Q.p.I.5.*

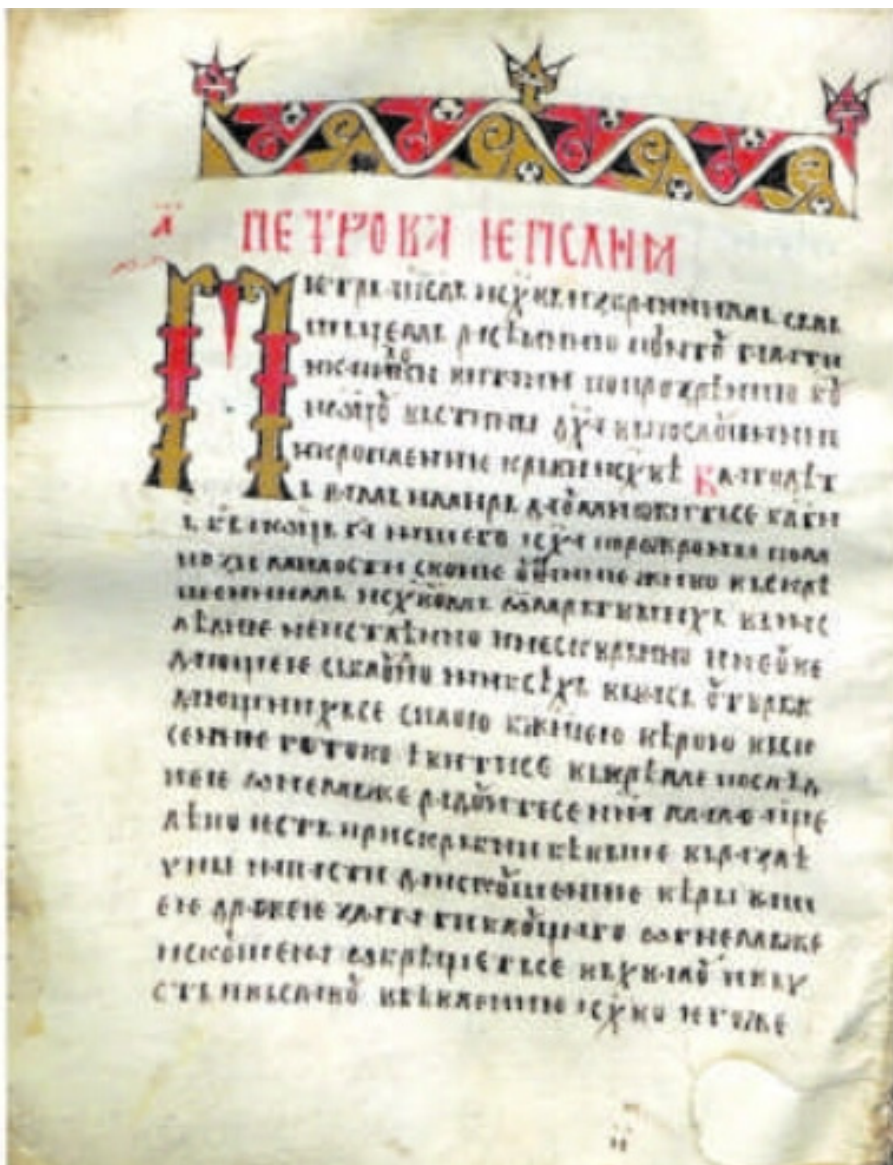
Literatura

- Amfilohij, arhim. (1885–1888): *Drevle-slavjanskij Karpinskij apostolъ XIII vѣka sъ grečeskimъ tekstomъ 1072 goda, T. 1–3*, Izdanija Rejnekcija 1747, Moskva.
- Bicevska, K. (1984): “Leksičkite podnovuvanja vo Karpinskiot apostol”, *Makedonski jazik XXXV*, 373–380.
- Bicevska, K. (1984a): “Strumički apostol od XIII vek”, *Akta Veljusa*, 167–173.
- Blahova, E., Hauptova, Z. (1990): *Strumički (Makedonski) apostol*, MANU, Skopje.
- Bogdanović, D. (1981): *Matičin apostol, fototipska izdanja*, knj. 2, Srpska aka-demija nauka i umetnosti, Beograd.
- Grabar, B., Nazor, A., Pantelić, M. (1973): *Hrvatskoglagoljski misal Hrvoja Vukčića Hrvatinića: Transkripcija i komentar*, Staroslavenski insti-tut “Svetozar Ritig” – Mladinska knjiga – Akademische Druck- und Verlangsanstalt, Zagreb – Ljubljana – Graz.
- Grickat, I. (1961–1962): “Divoševo evanđelje. Filološka analiza”, *Južnoslavenski filolog*, knj. XXV, Beograd, 227–295.
- Hristova-Šomova, I. (2004): *Služebnijat apostol i negovoto mjesto v slavjaskata rĥkopisna tradicija*, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, Sofija.
- Hristova, I. (2004a): “Preslavizmite v apostolskite četiva v hŕvatskite glagoli-česki misali i breviarii”, u: *Preslavska knižovna škola*, Akademično izda-telstvo “Marin Drinov”, Sofija, 42–56.
- Hristova-Šomova, I. (2012): “Juxtaposing Old Slavonic Apostolos Manuscripts”, u: Renhart, E. E. et al. (ur.) *In honorem Cătălina Velculescu la aniver-sară*, Paideia, București, 171–179.
- Ильинский, G. A. (1912): *Slĕpčenskij apostolъ XII vѣka*, Tipografija G. Lissnera i D. Sobko, Moskva.

- Jagić, V. (1868): "Gradja za glagolsku paleografiju", *Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti* 2, 1–35.
- Jagić, V. (1893): "Grškovičev odlomak glagolskog apostola", *Starine* XXVI, 33–161.
- Kalužniacki, E. (1896): *Actus epistolaëque apostolorum palaeoslovenice. Ad fidem codicis Christinopolitani saeculo XIIo scripti*, Apud Caroli Geroldi filium, Vindobonae.
- Karačorova, I. (1984): "Leksikata na Čudovskija psaltir i preslavskata redakcija na starobŭlgarskite bogoslužbeni knigi", *Bŭlgarski ezik* XXXIV/1, 53–61.
- Karačorova, I. (1989): "Към въпроса за Kirilo-Methodievskija starobŭlgarski prevod na psaltira", *Kirilo-Methodievski studii* 6, 130–245.
- Kodov, H. (1983): *Eninski apostol. Faksimilno izdanie*, Nauka i iskustvo, Sofija.
- Koneski, B. (1956): *Vranešnički apostol. Stari tekstovi II*, Institut za makedonski jazik "Krstè Misirkov", Skopje.
- Koneski, B. (1957): "Ohridska književna škola", *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu* 6–7–8, 177–194.
- Kovačević, R. (1985): "Neki problemi grecizacije u crkvenoslovenskim apostolskim tekstovima u XIV i XV veku (na primeru glagolskih prefiksa)", *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 14/1, 123–128.
- Kovačević, R., Stefanović, D. (1979): *Matičin apostol (XIII vek)*, uvod i opis rukopisa D. Bogdanović, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda SANU XXIX, Beograd.
- Кулѣбакінъ, S. M. (1907): *Ohridskaja rukopisъ apostola konca XII vĕka. Bŭlgarski starini III*, Dŭrŭžavna pečatnica, Sofija.
- Kuna, H. (1988): "Mjesto i značaj Pantelejmonovog apostola među rukopisima srednjovjekovne bosanske književnosti", *Godišnjak Instituta za književnost* XVII, 9–18.
- Kuna, H. (1996): "Jat u Pantelejmonovu apostolu s obzirom na njegovu grafijsku i glasovnu vrijednost", *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu* 26, 201–211.
- Kuna, H. (2008): *Srednjovjekovna bosanska književnost*, Forum Bosnae 45, Sarajevo.

- Kuna, H., Gošić, N., Grabar, B., Jerković, V., Nazor, A. (1986): *Hvalov zbornik: Faksimil, transkript i komentar*, Svjetlost, Sarajevo.
- Makarijoska, L. (2012): “Leksičkite sloevi vo makedonskite i srpskite apostoli od XII do XIV vek”, u: *Nasleđe i stvaranje: Sveti Ćirilo – Sveti Sava 869–1219–2019 (I)*, Institut za srpski jezik SANU, Beograd, 261–282.
- Makarijoska, L. (2012): “Leksikata na Vranešničkiot apostol vo odnos na drugite makedonski apostoli”, u: *Megunaroden simpozium “Blaže Koneski i makedonskiot jazik, literatura i kultura”*. Filološki fakultet “Blaže Koneski”, Skopje, 81–103.
- Marti, R. (1994): “Problemi na značenieto na slavjanskata leksika ot kirilo-metodievsko vreme”, *Palaeobulgarica / Starobŭlgaristika* 4, 23–39.
- Mihaljević, M., Šimić, M. (2013): “Preslavizmi u hrvatskoglagoljskim tekstovima”, u: Turk, M. (ur.) *A tko to ide?, Hrvatski prilozi XV. međunarodnom slavističkom kongresu*, Hrvatska sveučilišna naklada – Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 11–23.
- Miklosich, F. (1853): *Apostolus e codice monasterii Šišatovac palaeo-slovenice*, Apud Guilelmum Braumüller, Vindobonae.
- Miklosich, F. (1862): *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum emendatum auctum*, Guilelmus Braumueller, Vindobonae.
- Nedeljković, O. (1972): “Problem strukturnih redakcija staroslavenskog prijevoda Apostola”, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu* 22, 27–40.
- Novotni, S. (2008): Korelacija megu nekoj južnoslovenski apostoli, *Makedonski jazik* LVIII–LIX, 65–76.
- Pavlović, M. (1937): “Belićevi odlomci bosanskog jevanđelja”, u: *Zbornik lingvističkih i filoloških rasprava u čast A. Beliću o 40-godišnjici njegova naučnog rada*, Mlada Srbija, Beograd, 239–248.
- Penev, P. (1989): “Към исторijata на Кирило-Методиевija старобŭлгарски превод на Апостола”, *Kirilo-metodievski studii* 6, 246–317.
- Polívka, J. (1987/1988): “Palaeographische, grammatische und kritische Eigentümlichkeiten in dem Makedonischen Praxapostolus”, *AslPh* 10, 1987, 106–132; 11, 1988, 417–483.

- Ramić-Kunić, E., Kardaš, M. (2024): “Bosanski apostoli: tekstovno-leksičko istraživanje”, *Slovo* 74 (u rukopisu).
- Ribarova, Z. (1978): Prilog kon karakteristikata na rečničkiot fond na makedonskrite evangelski i apostolski tekstovi, *Makedonski jazyk* XXIX, 105–110.
- Slovník jazyka staroslovenského 1962–1997 = *Slovník jazyka staroslověnské-ho*, Academia, nakladatelství Československé akademie věd.
- Stefanović, D. (1989): *Apostolus Šišatovacensis anni 1324*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.
- Šimić, M. (2014): “Leksik”, u: Gadžijeva, S. et al., *Hrvatski crkvenoslavenski jazyk*, Hrvatska sveučilišna naklada – Staroslavenski institut, Zagreb, 365–392.
- Tandarić, J. (1983): “Hrvatskoglagoljski Apostol između Istoka i Zapada”, *Croatica* 19: 155–166.
- Ugrinova-Skalovska, R. 1970. “Eninski apostol vo sporedba so neкои други apostoli”, u: *1100-godišnina od smrtta na Kiril Solunski II*, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Skopje, 405–417.
- Vondrák, V. (1893): *Glagolita Clozův. Vydal Dr. Václav Vondrák*. Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha.
- Voskresenski, G. A. (1879): *Drevnij slavjanskij perevod Apostola i ego sudьby do XV v.* Moskva: Izdatel'stvo Universitetskoj Tipografii.
- Voskresenski, G. A. (1892): *Drevne-slavjanskij Apostolъ. Poslanija svjatago apostola Pavla. Poslanie kъ Rimljanamъ*. Moskva: Otdělenija ruskago jazyka i slovesnosti imperatorskoj akademii naukъ.
- Voskresenski, G. A. (1906): *Drevne-slavjanskij Apostolъ. Poslanie svjatogo apostola Pavla kъ Korinfjanam 1-e*, Otdělenija ruskago jazyka i slovesnosti imperatorskoj akademii naukъ, Moskva.
- Voskresenski, G. A. (1908): *Drevne-slavjanskij Apostolъ. Poslanija svjatago apostola Pavla kъ Korinfjanam 2-e, kъ Galatamъ i kъ Efesjanamъ*, Otdělenija ruskago jazyka i slovesnosti imperatorskoj akademii naukъ, Moskva.

Panteleimon's Apostle: textual-lexical analysis

Abstract: The Panteleimon's Apostle is one of the four preserved apostles of Bosnian medieval literacy. The manuscript was written at the end of the 14th or the beginning of the 15th century. According to current research, we know that the text was written by different scribes and copied from several templates. This paper analyzes the textual and lexical level of the manuscript and compares the text with other Bosnian apostles, as well as with apostles from other Slavic editions. At the level of the mutual relationship between the texts of the Bosnian apostles, a high percentage of text alignment was found, while deviations are the result of different templates used as their basis. A detailed comparison shows that the template of Panteleimon's Apostle in the Acts of the Apostles is closer to the Venetian Apostle than to the Hval or Giljferding apostles, while in the Epistles, Pantelejmon's and Venetian texts also show similarities with Hval's.